

بەش: كۆمەلناسى

كۆلپ: ئاداب

زانكۆ: زانكۆى سەلاھەددىن

بابەت: چاكسازى تاوانباران

پەرتووكى كۆرس: سالى چوارەم/ كۆرسى دووهم

ناوى مامۆستايان:

م.ى. دانا رحمان خضر

پ.ى. د. زانا احمد بيرداود

سالى خويندن: ۲۰۲۳-۲۰۲۴

پەرتووکی کۆرس

Course Book

کۆرسی دووهم	۱. ناوی کۆرس
پ.ی. د. زانا احمد بیرداود م.ی. دانا رحمان خضر	۲. ناوی مامۆستایانی بەرپرس
کۆلیژی ئاداب، بەشی کۆمەڵناسی	۳. بەش / کۆلیژ
ئیمیل: ۱- zana.perdawd@su.edu.krd ژ.م: ۰۷۵۰۶۱۱۸۵۶۹	۴. پەيوەندی
ئیمیل: ۲- dana.khidr@su.edu.krd ژ.م: ۰۷۵۰۸۳۶۹۴۵۴	
بۆ نمونە تیۆری: ۳	۵. یەکەى خویندن (بە سەعات) لە هەفتە یەک
ئامادەبوونی مامۆستای وانەبیژ بۆ قوتابیان لە ماوەی هەفتە یەکدا ۹ کاتژمیر	۶. ژمارەى کارکردن
	۷. کۆدى کۆرس
دەرچووی بەشی کۆمەڵناسی، بە کالۆریۆس (۱۹۹۹-۲۰۰۰)، ماستەر لە کۆمەڵناسی، لە پسیپۆری (چاکسازی تاوانباران) لە سالی (۲۰۰۷). دکتۆرا لە کۆمەڵناسی لە پسیپۆری (تاوانناسی)، (۲۰۱۷). دەرچووی بەشی کۆمەڵناسی، بە کالۆریۆس (۲۰۱۳-۲۰۱۴)، ماستەر لە کۆمەڵناسی، لە پسیپۆری (کۆمەڵناسی پیشەسازی) لە سالی (۲۰۲۲).	۸. پرۆفایلی مامۆستایان ۱- پ.ی. د. زانا احمد بیرداود ۲- م.ی. دانا رحمان خضر
پشکنین، بۆلینکردن، پرۆگرامی خزمەتگوزاری کۆمەڵایەتی و تەندروستی، پرۆگرامی پیشوازی، پرۆگرامی کارکردن، پرۆگرامی فیکردن، سیستەمی ئازادکردنی ئازادی مەرجدار، پرۆگرامی چاودێری دوایینە.	۹. وشە سەرەکیەکان

۱۰. ناوەرۆكى گىشتى كۆرس:

گرنگى بابەت:-

بابەتى چاكسازى تاوانباران ومكو سەرەتايەك بۇ پېناسەى ئەم زانستە و بابەتەكانى لە پشكنين، پۆلینكردن، پېرۆگرامى خزمەتگوزارى كۆمەلایەتى و پېرۆگرامى كاركردن و پېرۆگرامى پەروەردەى ئايینی و رەوشتى بەمەبەستى نەهیشتنى رەفتارى تاوانكارى و مامەلەكردن لەگەل بەندكران و ناسینی رېوشوینە چارەسەریبەكانى پووبەرووبونەوہى رەفتارى تاوانكارى و چۆنیبەتى چاكسازى و راھینانى تاوانباران لە بەندیخانەكانى ھەرپى كوردستان كە بۇ توپۇمى كۆمەلایەتى يەككە لە ئەركە گرنگەكانى ئايندەیان..

پەيامى ئەم كۆرسە بریتىبە لە تیگەیشتن لە پېرۆسەى چاكسازى راھینانى تاوانباران لە بەندیخانەكاندا لەگەل ئاشنابوون بە كردارى پشكنين و پۆلینكردى تاوانباران، ھەرۇھا زانینى پیداوېستىبەكانى كارى چاكسازى لە پېرۆگرامى خزمەتگوزارى كۆمەلایەتى و پېرۆگرامى خزمەتگوزارى تەندروستى و شوپن و بىنايەى دامەزراوہى چاكسازى و پېرۆگرامى كاركردن و پېرۆگرامى پەروەردەى ئايینی و رەوشتى بەندكران لە بەندیخانەكان و تیگەیشتن لە سىستەمە سزايبە جیگرەوہكان، وەك پېرۆگرامى پەيوەندى بە جیھانى دەرەوہ و پەيوەندى تەلەفۇنى و سىستەمى بەرپووەبردنى دامودەزگا سزايبەكان و، پیداوېستىبە دەرەكیەكانى كارى چاكسازى و سىستەمى ئازادكردى ئازادى مەرجدار و پېرۆگرامى چاودپىرى دوایینە، بە ئامانجى تیگەشتنى قوتابیان لە چۆنیبەتى كاركردن لە ھەرمانگە چاكسازىبەكان و شیوازی چاكسازى و راھینانى تاوانباران ومكو توپۇمى كۆمەلایەتى، لەسەر بنەمايەكى زانستى و ھونەرىدا.

لە كۆتايى كۆرس قوتابى فېرى ئەم زانیاریانەى لای خوارەوہ دەبیت

(۱) پشكنين و جۆر و گرنگى و قۇناغەكانى.

(۲) پېناسەى پۆلینكردن و بنەمايەكانى جياكردنەوہى تاوانباران.

(۳) ئاشنابوون بە پېرۆگرامى خزمەتگوزارى كۆمەلایەتى و رېگاكانى لە چوارچېوہى پېرۆسەى چاكسازى تاوانباران.

(۴) ئاشنابوون بە پېرۆگرامى خزمەتگوزارى تەندروستى و پېوېستىبەكانى لە بواری خۇپاراستن و

چارهسهرکردنی بهندکراوان.

۵) ئاشنابوون به پرؤگرامهکانی چاکسازی تاوانباران له پرؤگرامی کارکردن و پهرومردی گشتی و ئایینی و پهپوهندی به جیهانی دهرهوه و پرؤگرامی سزا و پاداشت.

۶) زانینی تاییهتهدندییهکانی بینایی بهندیخانه و کارکردن له نیویدا.

۷) زانینی سیستمی ئازادکردنی مهرجدار و پرؤسهی چاودییری کۆمهلاپهتی دواپینه.

۱۱. ئامانجهکانی کۆرس

ئامانجی بابته:

۱- تیگهیشتن له پیداوپیستییه ناوهکی و دهرهکییهکانی چاکسازی تاوانباران له بهندیخانهکاندا.

۲- ئاشنابوون به بینایی فهرمانگهی چاکسازی و مهرجهکانی.

۳- تیگهیشتن له سروشتی کارکردنی فهمانبهران و مهرجهکانی.

۱۲. ئهرکهکانی قوتابی

❖ پیویسته قوتابی لهکاتی وانه وتنهوهدا لهپۆلدا ئاماده بیت.

❖ بهشداریکردنی قوتابییان له وانهکان (چالاکي پۆژانه) له گفتوگۆی نیو هۆلی خویندن.

❖ بهشداریکردن له تاقیکردنهوهکان.

❖ ئامادهکردنی راپۆرت و پیشکهشکردنی سمینار.

۱۳. ریگهی وانه ووتنهوه

❖ له ریگهی پاوهرپۆینت بابتهکان ئاماده دهکریت و بهشیوی سلاید له ریگهی داتاشۆ پیشکهش به قوتابییهکان دهکریت.

❖ پیشاندانی وینهی جۆراوجۆر سهبارته به وانهکان له ریگهی داتاشۆ.

❖ لهکاتی پیویستدا زۆر جار بۆ روونکردنهوهی زیاتر تهخته بۆ نووسین بهکار دیت.

❖ گفتوگۆی نیوان مامۆستا و قوتابی..... هتد

١٤. سیستەمی ھەلسەنگاندن

- لە جاری یەكەم تاقیکردنەوێهەك لەسەر (١٥) نمرە دەكرێت.
- ھەر وھا لە جاری دووھم بەھەمان شیوہ تاقیکردنەوێهەك لەسەر (١٥) نمرە دەكرێت.
- (١٠) نمرەكەى تر بۆ چالاكییهكانى پۆل و ئامادەبوون و راپۆرت و سمینار و ئامادەنەبوونی قوتابى لە پۆلدا و بەشداریکردنیان لە محازەراتەكان بۆ گفتوگو و پرسىار و تییینی دەبییت.
- (٦٠) نمرە بۆ تاقیکردنەوێهەك كۆتایی كۆرسەكە دەبییت.
- كۆی گشتی دەكاتە (١٠٠) نمرە.

١٥. دەرنەنجامەكانى فیروبوون

ئامادەكردنى قوتابى بۆ كارکردن لە فەرمانگە چاكسازیهكان (گەورەكان، میردمندان و ئافرەتان) ى ھەریمی كوردستان لەسەر بنەمایەكى زانستی و پسپۆرى، ئەویش بەئامانجى ئامادەكردنى بەندكرارو بۆ گەرانەوہ بۆ نیو كۆمەلگا بەشیوہیەكى شیاو تەندروست وەكو ھاولاتیەكى سوودبەخش بۆ خوێ و بۆ كۆمەلگا.

ئاشنابوونە بە چەمكە سەرەكى و لاوەكییهكانى ئەم بابەتە، دواتر لەرێگای پروونكردنەوہى بۆ قوتابیان سەبارەت بە دیاردە و پێكھاتە جوړاوجۆرەكان؛ كە كارى سەرەكى توێژەرانی بۆ تیگەیشتن لە بابەتەكان و خستنەپروو و شیکردنەوہى راستییهكان، تاكو بتوانرێ لە ئەگەرى بوونی ھەر كیشەیهكدا؛ چارەسەى گونجاوى بۆ بدۆزریتەوہ.

١٦. لیستی سەرچاوە

یەكەم- سەرچاوە سەرەكیەكان:

١- سەرچاوەى كوردی:

١- كەوسەر احمد خالند وھیمداد مجید علی ، زانستی سزا، ٢٠٠٥ .

٢- سابیر بەكر بوكانى ، تاوانبار و سزا .

٣-ھیوا یاسین محمد رهوشى بەندكراروان لە دامەزرادەكانى چاكسازى و كۆمەلایەتیدا نامەى ماستەر زانكۆى سلیمانى كۆلیژی

زانسته مرؤفايه تيه كان , ٢٠١٠ .

٤-مه حه مه د مه معروف عه بدولاً، زانسته سزا، وه رگيرانى: كاوانى نه نوهر مه سيفى، ٢٠١٢.

ب- سه رچاوزهى عه ره بى:

١-د. محمد نجيب حسنى ، دروس فى علم الاجرام وعلم العقاب، مگبعه جامعه، القاهره، ١٩٨٢.

٢- د. عبود السراج ، علم الّجرام وعلم العقاب، مگبعه ذات السلاسل، الكويت، ١٩٨٥ .

٣- د. محمد معروف عبدالله، علم العقاب ، مگبعه الگباعه المركزيه، بغداد، ١٩٨٩.

٤- على احمد جعفر ، فلسفه العقاب والتصدى للجريمه، المؤسسه الجامعيه للدراسات والنشر، بيروت، ٢٠٠٦.

٥- زانا احمد بيرداود ، معوقات العمل الّصلاحى فى سجون اقليم كردستان العراق، رساله ماجستير، جامعه صلاح الدين ،كلية الآداب ،قسم علم الاجتماع، ٢٠٠٧.

٦- عبدالجبار عريم، غرق علميه حديبه فى اصلاح وتأهيل المجرمين والجانحين، مگبعه المعارف، بغداد، ١٩٧٥.

٧- محمد سيد فهمى، الخدمه الاجتماعيه فى مجال الجريمه والعقاب، المكتب الجامعى الحديب، الاسكندريه، ٢٠١٢.

٨- هدى حامد قشقوش، أصول علمى الإجرام والعقاب، دار النهجه العربيه، القاهره، ٢٠١٣.

دووه م : سه رچاوه لاوه كيه كان:-

١- محمد شلال العانى والمدرس على حسن گواليه ، علم الاجرام والعقاب دار المسيره، عمان، ١٩٩٨

٢-د. عادل يحيى ، مبادئ و علم العقاب ، شركه ناس للگباعه، القاهره، ٢٠٠٥

٣-د. محمد صبحى نجم ، أصول علم الّجرام والعقاب، دار البقافه، عمان، ٢٠٠٨

٤- شرين عبدالحميد نبيه ،السجون فى ميزان العدالة والقانون ، منشأه المعارف، الاسكندريه، ٢٠٠٨.

<p>ناوی مامۆستایانی وانه پیتز</p>	<p>۱۷. بابەتەکان</p>
<p>پ. ی. د. زانا احمد پیرداود</p>	<p>پیداویستییه کانی چاکسازی تاوانباران له بهندیخانه کاندایا</p>
<p>م. ی. دانا رحمان خضر وهک: ۳ کاتژمیر بو ههر</p>	<p>تهوهردی یه کهم: پیداویستییه ناوهکییه کانی چاکسازی تاوانباران له بهندیخانه کاندایا</p>
<p>گرووپیک، ۳ گرووپ = ۹ کاتژمیر</p>	<p>یه کهم: پرۆگرامی پیشوازی:</p>
<p>۳ شەممە ۸:۳۰ , ۱۰:۳۰ چوارشەممە ۸:۳۰ , ۱۰:۳۰</p>	<p>۱- پشکنین: (پیناسه، گرنگی، جوهره کانی پشکنین: پزیشکی بایلوژی، عه قلی، دهروونی، کۆمه لایه تی، ئەزموونی، قۆناغه کانی پشکنین)</p>
<p>۵ شەممە ۸:۳۰ , ۹:۳۰</p>	<p>۲- پۆلینکردن: (پیناسه، گرنگی، جوهره کانی دابپاندن: رهگهز، ته مهن، ماوه دی سزای رابردوی تاوانبار، تهندرستی، سه رکۆنه کردن، سیسته مه کانی پشکنین و پۆلینکردن).</p>
<p></p>	<p>دووه م: پرۆگرامی خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی: (پیناسه، بنه ماکانی، ۱- رینگا کانی خزمه تی تاک، پرۆسه ی پیشوازی تاوانباران، یارمه تیدانیان بو رووبه رووبوونه وه دی گرفته کانیان، چۆنیه تی چاره سه رکردنی گرفته کانیان، ۲- رینگا کانی خزمه تی به کۆمه ل و نه نجامه کانی، ۲- رۆلی پشیه یی توێزه ری کۆمه لایه تی له بواری ریکه ستنی کۆمه لگا له ناو بهندیخانه).</p>
<p></p>	<p>سییه م: پرۆگرامی خزمه تگوزاری تهندرستی: (گرنگی، ا- شیوازی خو پاراستن: ۱- شوین و بینایه ی دامه زراوه ی چاکسازی، ۲- خو ارده مه نی، ۳- پاکوخواوینی به ندرکراو، ۴- چالاکی وه رزشی، ب- شیوازی چاره سه رکرد: ۱- پشکنینی به ندرکراو، ۲- چاره سه ری به ندرکراو. رۆلی پزیشک له دامه زراوه چاکسازییه کان).</p>
<p></p>	<p>جواره م: پرۆگرامی کارکردن: (مه به سته کانی، گرنگی، مه ره جه کانی، سیسته مه کانی).</p>
<p></p>	<p>پینجه م: پرۆگرامی فییرکردن: گرنگی، جوهره کانی فییرکردن: /ا/ فییرکردنی گشتی، ب/ فییرکردنی هونه ری، شیوازه کانی فییرکردن: ا- وانه وتنه وه، ب- کتیبخانه، ج- رۆژنامه، د- چالاکی رۆشنیری و رابواردن.</p>
<p></p>	<p>شه شه م: پرۆگرامی په روهرده ی ئایینی و ره وه شتی: (په روهرده ی ئایینی و په روهرده ی ره وه شتی).</p>

	<p>هوتەم: پرۆگرامى سزاي تەمبىكردن و پاداشت:</p> <p>ا/ سزاي تەمبىكردن (گرنكى، مەرجهكانى)، ب/ پاداشت (گرنكى، جۆرهكانى)</p> <p>هەشتەم: پرۆگرامى پەيوەندى بە جىهانى دەرەو: (گرنكى، جۆرهكانى، سەردان، پەيوەندى تەلەفونى، مۆلەتى خىزانى، ئامرازەكانى راگەياندن).</p> <p>نۆيەم: بىنايەى بەنديخانە: گرنكى، مەرجهكانى:</p> <p>ا/ شوئىنى بىنايەى بەنديخانە، ب/ پىكەتەى بىنايەى بەنديخانە، ج/ قەبارەى بىنايەى بەنديخانە.</p> <p>دەيەم: سىستەمى بەرئۆبەردنى دامودەزگا سزايەكان</p> <p>تەوەرەى دوو: پىداوئىستىيە دەرەكئىيەكانى كارى چاكسازى:</p> <p>ا/ سىستەمى ئازادكردنى ئازادى مەرجدار (پىناسە، گرنكى، مەرجهكانى).</p> <p>ب/ پرۆگرامى چاودىرى دوئىيە (پىناسە، گرنكى، شىوەكانى).</p>
<p>نيە</p>	<p>۱۸. بابەتى پراكتىك (ئەگەر ھەبىت)</p>
<p>۱۹. تاقىكردنەوەكان:</p> <p>پ/ ا/ دارستن: مەبەست لە پشكنين چىيە؟ و گرنكى لە چى داىە؟</p> <p>و/ پىناسەى پشكنين: توئىزىنەوەيەكى زانستىيە بۆ كەسايەتى بەندكراو لە ھەموو لايەنە تاوانكار يە جياوازەكانى بۆ گەپشتن بە كۆمەلئىك زانىارى كە رىگا دەدات بە جىبەجىكردنى سزاي زەوتكردنى ئازادى بە شىوەيەكى راست و دروست، و اتا پشكنين رىگە خۆشكەرە بۆ دەستنىشانكردنى پرۆگرامى چاكسازى كە ئامانجە كەى لابردي مەترسى بە ندىكراو لە سەر كۆمەلگا و، ھەرەھا گەشەكردن بەتواناكانى راھىنانى و ئامادەكردنى بۆ گەپانەو بۆ كۆمەلگا.</p> <p>پشكنين دەستنىشانى رادەى شياوى بەندكراو دەكات بۆ ئازادكردنى مەجدار، جگە لە ئاشكراكردنى كىشە و گرتەكانى بەندكراو و چۆنيەتى چارەسەر كردنەى و، ھەرەھا چارەسەر كردنى ئەو كىشانەى مەرحىكە بۆ جىگىرى بەندكراو و وەلامدانەو بۆ پرۆگرامەكانى چاكسازى، بۆئەو پشكنين ئامانجەكانى خۆى جىبەجى بكات دەبىت ئاراستەى كەسايەتى بەندكراو بكرىت و لەبەرئەو ھاكتەرەكانى تاوان رەنگە ناوەكى بن، جا پىويست دەكات پشكنينى پزىشكى بۆ بەندكراو بكرىت، رەنگە ھاكتەرەكانى دەرەكى بن جا ئەمەش پىويست دەكات توئىزىنەو بۆ لايەنە كۆمەلئىيە كەسايەتەكەى بكرىت، پىويستى چاكسازى وا دەخوازىت بەردەوام بىت بۆ پشكنينى ئەزمونى كە فەرمانبەرە كارگىرىيەكان جىبەجى دەكەن.</p>	

پ۲/ باسی قۇئاغەکانی کارکردنی بەندکراوان لە بەندیخانەکاندا بکە؟

قۇئاغی یەگەم/ئازاردان: لە سەرەتای پەیدابوونی سیستمی کارکردن مەبەست لەسەپاندنی بەسەر تاوانبار ئازار و ئەشکەنجەدانی بوو. لەسەدەى حەفدەهەمدا ئامازەیان بەو دەکرد کە دەبێ کارکردن توندووتیژ و ریسواکار بێت بۆ بەندکراو، هەر بۆیە جۆریک لەسزادان بەناوی ئیشی زەحمەت (اعمال شافە) دەرکەوت، ئەویش بریتییە لەناچارکردنی بەندکراو بە جۆرە ئیشیکى زەحمەت. شایەنى باسە هەتا ئەمرۆش لە هەندیک لە یاساکانی ولاتانی جیهاندا کارکردن بەسزای ناوبراو دەرکەوت لەمانە یاسای سزادانی میسری و سوری، بنەماکانی لایەنى کەمى مافەکانى بەندکراو ماددەى (۱/۷۱) هەموو جۆرە ئازاردانیك بەدووور دەخاتەووە لەنیو بەندیخانەکان.

قۇئاغی دوووم/ئابووری: کاتیك بینرا کارکردنی بەندکراو وەکو سزایەك بەرھەمیکی هەیه، دەتوانریت پشتی پى بیەستری بۆ داپۆشینی پیدابوونیستەکانی ناو بەندیخانە، پەرنسیپی (پشت بەستن بەخۆ) دەرکەوت بى ئەوێ گوی بدریت بە توانای بەندکراو بۆ ئەنجامدانی ئیش و ئارەزوو و ویستی و گونجانی لەگەڵ جۆری ئیشەکەدا، هەرچەندە بەدەستەینانی بەرھەم لە کارکردن لەنیو بەندیخانە یارمەتی لایەنى ئابووری دەدات، بەلام ئامانجیکى سەرەکی نیە لە پڕۆسەى سزای نۆیدا، هەرۆک بنەمایەکانی لایەنى کەمى مافەکانى بەندکراو ئامازەى پیکردوووە لە بەندی(۷۲)ی بپرگەى (۲). هەرۆوھا لەکۆنگرەى لاهاى سالى ۱۹۵۰ بۆ قەلاجۆکردنی تاوان و مامەلەکردنی تاوانباران ئەمەى راسپاردوو.

قۇئاغی سییەم/ چاکسازی و راپهینانهوه: پاش ئەوێ مەبەست لە سزا بریتی بوو لە چاکسازی و راپهینان، کارکردن بوو بە بەشیک لەم راپهینان وچاکسازییە، چونکە لەلایەکەووە دەبیتە هۆی پەیداکردنی گیانی هاریکاری لە نیوان بەندکراوان و ئەندامانی کارگێری دامودەزگاگە، لەلایەکیترەووە دەبیتە هۆی پەیدابوون و گەشەسەندنی توانست و بەهرە و متمانە بەخۆکردن، هەرۆک دەبیتە هۆی چاندنی گیانی کارکردن و راپهینان لەسەری، ئەمەش دەبیتە هۆی دوورخستنهوێ لە تاوان و بەره و ژيانى ناسایی دەبیات بى ئەوێ مەترسی هەبیت لەسەر کۆمەلگە، هەتا دواى دەرچوونی لە بەندیخانە سوودمەندە بۆ پەیداکردنی بژووی رۆژانە، بەلام لەگەڵ ئەوێ مەبەست لە کارکردن لەکاتی ئیستادا بریتییە لە چاکسازی و راپهینانهوه؛ تاوانبار گەلی سودی تریش لە سیستمی کارکردن لەنیو بەندیخانەکان دیتەدی، کە بریتییە لە بەشداریکردن لە ئابووری نیو بەندیخانە و پاراستنی سیستمی نیو، لەبەرئەوێ کارکردن بە مافیک دادەنریت لە مافەکامی بەندکراو.

■ راست وچەوت:

پ۳/ ۱- سیستمی ئازادکردنی مەرجدار بى هیچ مەرجیک هەموو بەندکراوان دەگریتەووە.

ب- پۆلینرکردن تەنها لەسەر بنەمای تەمەن و رەگەز لە بەندیخانەکان ئەنجام دەدریت.

<p>پ ۴ / بژاردەى زۆر: چ پروگرامىك به پيداويستىيه دەرەگىيەكانى كارى چاكسازى ھەژماردەكرىت؟ (پروگرامى فيركردن)، (پروگرامى چاودىرى دوايىنە)، (پروگرامى كارکردن)، (پروگرامى پەروەردەى ئايىنى).</p>
<p>۲۰. تىيىنى تر ليزە مامۇستاي وانهبيژ دەتوانىت تىيىنى وکۆمەنتى خۆى بنوسىت بۇ دەولەمەندکردنى پەرتووکەكەى.</p>
<p>۲۱. پىداچونەوہى</p>